

2. Забезпечення доступу до технічних засобів

Впровадження сучасних технологій в навчальний процес вимагає наявності необхідного обладнання та доступу до Інтернету. Це може бути викликом для деяких шкіл, особливо у сільських районах.

3. Залучення батьків

Участь батьків у навчанні їх дітей стає важливим аспектом реформи. Вони повинні бути інформовані про нові методи навчання та брати активну участь у навчальному процесі.

4. Оцінювання та атестація

Переход до нових методик вимагає перегляду системи оцінювання та атестації учнів. Нова система повинна бути справедливою та орієнтованою на розвиток навчальних досягнень учнів, а не лише на їхні оцінки.

Реформа викладання історії України та всесвітньої історії в умовах Нової української школи є важливим кроком на шляху до сучасної та якісної освіти. Вона сприяє розвитку критичного мислення учнів, підвищенню рівня історичної грамотності, розвитку толерантності та громадянської свідомості.

Однак реформа також постає перед викликами. Вона вимагає великих зусиль вчителів та педагогічних кадрів для адаптації до нових методик та зміненого підходу до викладання. Крім того, необхідно забезпечити доступ до сучасних технологій та ресурсів для всіх учнів, незалежно від їхнього місця проживання.

Загалом, реформа викладання історії України та всесвітньої історії в умовах реформи НУШ - це важливий крок у вдосконаленні освітнього процесу в Україні. Вона сприяє підвищенню рівня освіти, розвитку критичного мислення та формуванню громадянської свідомості учнів, що є важливим для майбутнього країни.

Література

1. Білоусова Г. Історія в освітньому просторі Нової української школи: методичні рекомендації для вчителів.

2. Інновації в історичній освіті: методологія і методика навчання історії / Гончаров І., Киричек О., Соломко Н.

3. Hrytsenko A. Developing the Content of Forming the System of Intending History Teachers Professional Competence Using Multimedia Technologies. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*. 2020, Volume 12, Issue 1 Sup. 1, pages: 330-346. URL: <https://doi.org/10.18662/rrem/12.1sup1/238> (дата звернення: 17.10.2023).

УЧИТЕЛЬ - ВИКЛАДАЧ «ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ» В ЗЗСО: ВИКЛИКИ В УМОВАХ РАШИТСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 2014-2023 РР.

Павло Клапцуняк

Науковий керівник:
Ігор Коляда

Учитель-викладач «Громадянської освіти» в закладі загальної середньої освіти (ЗЗСО) в сучасних умовах має ряд викликів під час організації освітнього процесу, які

обумовлені відкритою агресією путінського рашистського режиму у лютому 2022 року та розв'язаною війною проти України з 2014 року, що триває вже декілька років.

Учителям, що викладають навчальну дисципліну «Громадянська освіта» доводиться не лише формувати усвідомлене розуміння громадянських цінностей та навички громадянської участі здобувачів освіти, але й допомагати їм розібратися в складній політичній та соціокультурній ситуації, що склалася в Україні та світі. У цьому контексті розкриття основних викликів, які впливають на організацію освітнього процесу вчителями-викладачами «Громадянської освіти» в умовах російсько-української війни (2014-2023 рр.) та можливих шляхів їх подолання.

На початку ХХІ ст. формування концепції громадянської освіти в Україні переживало низку трансформацій. Лише у 2015 р., після подій Революції Гідності (2014 р.), в Україні було розроблено та прийнято Національну доктрину розвитку освіти, Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти, в яких серед ключових пріоритетів у діяльності вчителя історії було визначено формування громадянської компетентності [1]. Результативний компонент методики громадянського виховання здобувачів освіти старших класів у процесі вивчення предмету «Громадянська освіта» являє собою опис очікуваного результату впровадження обґрунтованих педагогічних умов в освітній процес на підставі визначення критеріїв і показників громадянської вихованості зазначеної категорії здобувачів освіти [3].

Навчальна дисципліна «Громадянська освіта» є дисципліною державного компоненту навчального плану ЗЗСО. Даний предмет передбачає вивчення здобувачам освіти правових норм, концепцій справедливості, основних положень конституції, основ політики, етики, а також актуальних глобальних проблем та тем. В рамках викладання дисципліни викладачі можуть використовувати різні методи, такі як дискусії, проекти, ситуаційні ігри, аналіз новин, відвідування громадських заходів, інтерактивні вправи для стимулювання обговорення та аналізу громадянських питань. Для стимулювання здобувачів освіти до громадської діяльності вчителі часто заохочують їх брати участь у громадських проектах, волонтерській діяльності, а також обговоренні та аналізі сучасних глобальних проблем. Предмет "Громадянська освіта" спрямований на розвиток критичного мислення, аналізу і вирішення суспільних проблем.

Громадянська освіта сприяє формуванню медійної грамотності у поєднанні з критичним мисленням, що особливо актуально сьогодні у період повномасштабної війни російської федерації проти України [2].

Розглянемо, з якими викликами стикаються вчителі «Громадянської освіти» під час викладання предмету в умовах війни. По-перше, вчителям потрібно бути готовими підтримувати здобувачів освіти у роботі над своїми емоціями і допомагати їм розуміти складні події. Вчителям-викладачам необхідно актуалізувати теми громадянської освіти, щоб вона відображала сучасні реалії та виклики, пов'язані з війною і конфліктом. По-друге, в умовах війни важливо надавати здобувачам освіти інформацію про права та обов'язки громадян, спонукати до громадянської активності, розвивати навички критичного мислення і прийняття рішень. Вчителям слід акцентувати увагу на вихованні толерантності та поваги до різних культур і національностей, особливо в областях держави, де війна може підштовхнути до міжетнічних конфліктів. По-третє, вчителям потрібно надавати інформацію про

права дітей, особливо в умовах війни, коли діти можуть бути жертвами конфлікту або залучатися до військових дій.

В умовах війни самі вчителі можуть відчувати психологічний тиск та стрес, що є ще одним викликом, що впливає на їх здатність викладати предмет та надавати оцінку подіям, які відбуваються. Щоб зменшити психологічну напругу, варто надавати вчителям кваліфіковану психологічну підтримку від психолога школи, наприклад.

Для того, щоб забезпечити викладання дисципліни під час війни варто забезпечити школи необхідними підручниками, матеріалами та інфраструктурою для навчання громадянській освіти. Загальноосвітні заклади в Україні можуть співпрацювати з громадськими організаціями, психологами, іншими спеціалістами та вчителями для вирішення цих викликів і забезпечення освіти для молодого покоління в умовах конфлікту.

Щоб вирішити виклики, які стоять перед вчителями-викладачами громадянської освіти в умовах російсько-української війни, можна вжити такі заходи. Звертаємо увагу, що вибір заходу та особливості його реалізації залежать від конкретних умов ЗЗСО та потребі в подоланні викликів, що стоять перед вчителями, тому треба орієнтуватися на індивідуальний підхід до проблеми. Психологічна підтримка: забезпечити доступ вчителів і здобувачів освіти до психологічної підтримки та консультацій; організувати групові заняття з розвитку навичок управління стресом та емоційною стійкістю.

Актуалізація навчальних програм: переглянути та оновити навчальні плани та програми громадянської освіти, включаючи матеріали, які стосуються війни і конфлікту; впровадити практичні завдання та дискусії, які допоможуть здобувачам освіти краще розуміти сучасні глобальні проблеми.

Виховання громадянської свідомості: спонукати здобувачів освіти до волонтерської діяльності та участі в громадських проектах; організувати відвідування лекцій, семінарів та зустрічей з громадськими діячами та активістами.

Міжетнічна гармонія: впровадити в програми освіти матеріали про різні культури та національності, сприяти взаєморозумінню та толерантності; організовувати проекти, що сприяють міжетнічній гармонії та співпраці.

Захист прав дітей: проводити уроки та дискусії про права дітей в контексті війни та конфлікту; сприяти роботі шкільних рад здобувачів освіти, де учні можуть висловлювати свої погляди та вимагати виконання їхніх прав.

Підтримка вчителів: організовувати тренінги та семінари для вчителів щодо роботи в умовах війни та психологічної підтримки здобувачів освіти; створити мережі підтримки для вчителів, де вони можуть ділитися досвідом та навчатися від колег.

Оснащення та ресурси: забезпечити школи необхідними навчальними матеріалами, комп'ютерами та доступом до Інтернету для проведення уроків громадянської освіти; залучити громадські організації та місцеві громадські ресурси для підтримки освітніх проектів.

Ці заходи допоможуть зробити громадянську освіту більш ефективною в умовах війни та сприяти формуванню активних та відповідальних громадян українського суспільства.

Пропонуємо перелік тем для проведення уроків з предмету та їх змістовне наповнення: Урок «Мир та конфлікти: визначення та основні поняття» (розгляд

понять «конфлікт», «мир», «громадянська війна»; порівняння історичних та сучасних конфліктів; роль громадянської освіти у вирішенні конфліктів). Урок «Історія військового конфлікту в Україні: події, причини, наслідки» (аналіз подій українсько-російського конфлікту з 2014 по 2023 рр.; вивчення основних причин та наслідків конфлікту; дослідження гуманітарних аспектів війни). Урок «Громадянська відповідальність у контексті конфлікту» (розгляд поняття «громадянська відповідальність»; аналіз ролі громадян у вирішенні конфліктів та підтримці миру; вивчення прикладів ініціатив громадянського суспільства у часи конфлікту. Урок «Мирна дипломатія та міжнародний правопорядок» (огляд міжнародних організацій та дипломатичних інструментів для вирішення конфліктів; роль міжнародного права у забезпеченні миру та безпеки; дослідження прикладів успішної дипломатії у світовій історії). Урок «Громадянська освіта і виховання у військових конфліктах» (розгляд важливості громадянської освіти для військовослужбовців та цивільного населення під час війни; вивчення програм та проєктів, спрямованих на громадянську освіту в умовах конфлікту; аналіз прикладів успішної громадянської освіти в зоні конфлікту. Урок «Сприяння миру та примирення в громаді» (розгляд ролі школи та вчителя «Громадянської освіти» у формуванні культури миру та примирення; дослідження проєктів, які спрямовані на зміцнення миру в громаді; роль здобувачів освіти у сприянні миру та примиренню в сучасному світі).

Ці теми та уроки допоможуть здобувачам освіти розуміти важливість громадянської освіти в умовах війни та конфлікту, а також сприяти формуванню громадянської відповідальності та культури миру шляхом розгляду окремих проблемних ситуацій та способів їх вирішення.

Незважаючи на всі виклики, вчителі-викладачі "Громадянської освіти" продовжують працювати, надаючи здобувачам освіти необхідні знання та навички для активного та відповідального громадянства. Їхні зусилля сприяють формуванню молодого покоління, яке має потенціал побудувати мирну, демократичну та процвітаючу Україну в майбутньому.

Отже, російсько-українська війна, яка триває і дотепер, створила надзвичайно складні умови для навчання та виховання здобувачів освіти в ЗЗСО в Україні. Вчителям-викладачам «Громадянської освіти» доводиться працювати в умовах постійної загрози безпеці, економічної нестабільності та соціальної напруги. До найважливіших викликів, з якими стикаються вчителі належать: надання об'єктивної інформації про конфлікт та його причини, уникаючи політичних уподобань та заохочування розвитку критичного мислення здобувачів освіти; надання психологічної підтримки школярам; вміння обговорювати толерантні теми.

Література

1. Олексін Ю., Цецик С., Цецик Я. Застосування сучасних освітніх технологій під час викладання навчального курсу «Громадянська освіта». *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 7(13). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-7\(13\)-653-663](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-7(13)-653-663) (дата звернення: 24.10.2023).

2. Пахолівецький В., Юрченко С. Громадянська освіта як чинник становлення демократії в Україні. *Spiritual-intellectual upbringing and teaching of youth in the 21st century*. 2022. № 4. С. 465–467. URL: <https://doi.org/10.34142//2708-4809.siuty.2022.115> (дата звернення: 24.10.2023).

3. Сопівник І., Гевко О. Методичні аспекти громадянського виховання здобувачів освіти старших класів у процесі вивчення предмету «Громадянська освіта». *Наука і техніка сьогодні*. 2022. № 10(10). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-10\(10\)-315-325](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-10(10)-315-325) (дата звернення: 24.10.2023).

МЕТОДИКА ЗАСТОСУВАННЯ ДИДАКТИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ. ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

Єлизавета Сірик

Науковий керівник:
Олена Чумаченко

Вивчення історії у ХХІ столітті за допомогою різних інноваційних технологій відрізняються від практики минулих століть. Можливості досліджувати історичні події, документи кожного року збільшуються та урізноманітнюються. Так і на уроках учні щороку мають більше цікавих способів вивчати історію.

Нова українська школа передбачає орієнтацію на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм та всебічний розвиток особистості кожного учня. І різні методики та дидактичні матеріали, що підлаштовані під інтереси дітей значно допомагають в реалізації основних цілей НУШ.

Однією із продуктивних способів навчання дітей є ігри. Поняття "гра" інтерпретується по-різному в залежності від джерела. Деякі джерела розглядають її як невиробничу діяльність людини, інші розглядають її як метод для освоєння загальнолюдської культури, а ще інші вважають її формою вільного самовираження людини з реальним ставленням до різноманітних можливостей. Гра може набувати форми змагання або виявлення конкретних ситуацій, смислів та станів, і в той же час, вона може бути окремою формою людської діяльності, що виникає у формі змагання або відтворення конкретних ситуацій, смислів або станів, не маючи іншої мети, крім особистого задоволення [1, с. 73]. На відміну від загальних ігор, дидактичні ігри відрізняються тим, що в них мають бути чітко сформульовані загальноосвітні цілі, і вони спрямовані на досягнення конкретних результатів навчання.

У педагогічній літературі існують різні підходи та точки зору щодо терміну "дидактичні ігри," і кожна з них має свою обґрунтованість:

- Всі ігри є дидактичними: За цим підходом вважається, що всі ігри, навіть ті, які спрямовані на розвагу, містять елементи навчання, такі як розвиток соціальних навичок, координація рухів та інші корисні навички.

- Дидактика вивчає теорії навчання: Згідно з цим підходом, дидактичні ігри вважаються навчальними, оскільки вони відповідають теоріям навчання, розробленим дидактиками.

- Дидактичні ігри як підмножина навчальних ігор: Ця точка зору визнає, що дидактичні ігри є лише частиною навчальних ігор і відрізняються за специфічним навчальним спрямуванням.

- Інтелектуальні ігри як дидактичні: За цим підходом інтелектуальні ігри вважаються дидактичними, оскільки вони сприяють розвитку пізнавальних навичок.